

VAD ÄR DEMOKRATI?

1 Inledning

Grundläggande principer

Människor kan själva bäst bedöma sina egna behov och intressen. De som berörs av politiska beslut bör också ha möjlighet att påverka dessa. Medborgare i en politisk gemenskap ska ha lika rättigheter och skyldigheter. En överenskommen konstitution avgör hur individuella preferenser omsätts i kollektiv handling, samtidigt som grundläggande rättigheter och principer skyddas. Detta är demokratis grundläggande principer, folkets styre, av folket och för folket.

”

Demokrati och mänskliga rättigheter är oskiljbara. Vi kan inte ha det ena utan det andra.

Nelson Mandela—anti-apartheidkämpen och den första presidenten i det demokratiska Sydafrika

Bild: John Mathew Smith, 1994

Demokratin är ett pågående och aldrig avslutat arbete för att uppnå detta ideal. Den skapar ett utrymme som är öppet för debatt, kritik och ansvarsutkrävande. Politiska ledare får och förlorar sitt mandat genom folkets vilja. Dessa egenskaper gör demokratin till det bästa ramverket för att säkerställa frihet och mänskliga rättigheter för alla.

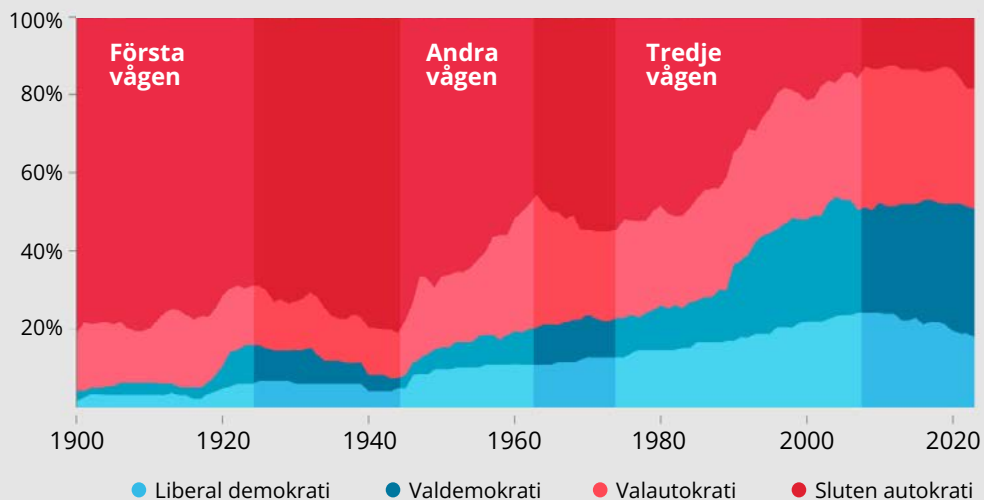
Ett lyhört system

Demokrati ger förutsättningar för att anpassa både politiken och själva det demokratiska ramverket till samhällets behov och förväntningar. Samtidigt som dess lyhördhet och flexibilitet är en av demokratis största styrkor, gör det också att den är sårbar för missbruk och illasinnade angrepp. Demokratiska utrymnen och mekanismer kan utnyttjas för odemokratiska syften, i värsta fall till och med för att avskaffa själva demokratin.

Demokratiseringens vågor

Demokratis framväxt är en av de viktigaste politiska företeelserna i mänsklighetens historia. I två vågor efter andra världskriget tog demokratis expansion fart på allvar över hela världen. Under dessa perioder ökade andelen regeringar som anses vara demokratiska och antalet autokratier minskade kraftigt. Många länder befinner sig i ett tillstånd mellan dessa två typer.

Regimtyper i världen - I tre vågor har andelen demokratiska länder ökat från cirka 4% år 1900 till cirka 50% år 2023. Men utvecklingen har stagnerat.

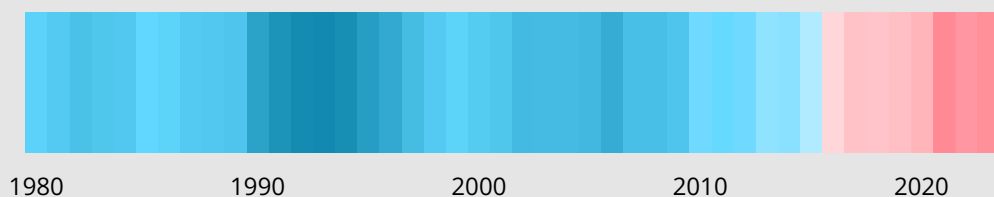

Källa: V-Dem, 2024

Situationen i dag

Under den första fjärdedelen av 2000-talet har demokratis frammarsch avtagit och i många länder är demokratin till och med på tillbakagång. Experter beskriver detta som en våg av autokratisering. Auktoritära regimer strävar efter att underminera demokratin världen över med hjälp av olika metoder, inklusive angreppskrig och militära hot. Eftersom demokrati är det enda allmänt accepterade sättet att legitimera politisk makt försöker även de värsta autokratierna upprätthålla en demokratisk fasad och använda sig av demokratisk retorik. Samtidigt har demokratisk retorik missbrukats för att rättfärdiga olaglig användning av vapenmakt, i synnerhet den USA-ledda invasionen av Irak 2003, vilket har påverkat trovärdigheten för demokratifrämjande och internationell rätt.

Demokratis temperatur - Sedan mitten av 2010-talet finns det fler länder varje år där demokratin minskar (rött) jämfört med de länder där den ökar (blått).

Källa: International IDEA, Global State of Democracy 2024

2 En kortfattad historik

Ett modernt fenomen

Demokratin som den ser ut idag är ett modernt fenomen. Till exempel har principen om lika rösträtt, som ger rösträtt till alla individer oavsett kön, ras eller inkomst, bara gradvis vuxit fram från omkring år 1900 och framåt. I vissa länder pågick processen ända in på 1960- och 1970-talen. I andra länder har modern demokrati aldrig existerat alls eller bara under korta perioder.

Rötter över hela världen

Demokratin har rötter i olika kulturer och civilisationer runt om i världen. Även om samhällen historiskt sett ofta präglats av exkludering, klass- och kashierarkier och patriarkat, har de flesta också tillämpat metoder

som en demokratisk tradition har kunnat bygga vidare på.

Den kollektiva styrningens uppkomst

Den kollektiva styrningen, som kan ses som det tidigaste uttrycket för demokratins idé, tog sin början för över 4000 år sedan. Församlingar och råd som fungerade som rådgivande eller maktbegränsande organ gentemot sina härskare uppträdde för första gången omkring 3000 f.Kr. i områdena kring Tigris och Eufrat i Mesopotamien.

I det forntida Indien hade republiker som Asmaka, Malla och Vajji från omkring 1500 f.Kr. församlingar som bestod av mäktiga klanledare. Byförsamlingar bestående av respektera-

Rester av den antika staden Ur i Irak. Forskare förmodar att former av kollektivt styre uppstod i Mesopotamien.

Bild: Shutterstock

”

Även om det är sant att inget styrelseskick är perfekt, är demokrati det som ligger närmast vår grundläggande mänskliga natur.

The Dalai Lama—tibetansk andlig ledare

Bild: Christopher Michel, 2012

de äldre var vanliga på den indiska subkontinenten och existerade ofta parallellt med monarkiskt styre. Under Zhou-dynastin i Kina (1046-256 f.Kr.) fanns det lokala råd som rådgav regionala herrar och hjälpte till att hantera lokala angelägenheter.

De antika grekiska stadsstaterna, den romerska republiken och Kartago, i nuvarande Tunisien, utvecklade tidiga demokratiska drag som är väldokumenterade, även om de i huvudsak var slaveribaserade och patriarkala samhällen. Aten (500-300 f.Kr.) tillät fria manliga medborgare att delta direkt genom folkförsamlingar, och lagstiftningen föreslogs av ett råd som valdes genom lottning. Den romerska republiken (509-27 f.Kr.) hade folkförsamlingar för att välja magistrater och stifta lagar, medan senaten, som bestod av tidigare magistrater, hade rådgivande makt. Kartago (500-200-talet f.Kr.) hade liknande institutioner med valda tjänstemän och råd.

I Afrika hade samhällena vanligtvis också äldsteråd och byförsamlingar. Igbo-folket i Nigeria fattade beslut genom konsensus i församlingar bestående av vuxna män. Ursprungsbefol-

kningar i Nord- och Sydamerika, som Irokesernas konfederation, använde sig också av råd och konsensusbaserat beslutsfattande.

”

Demokrati är en metod för att förverkliga största möjliga mått av rättvisa för alla människor. Principen att basera allt styre på de styrdas samtycke är ovedersäglig och obestridlig.

W.E.B. Du Bois—amerikansk författare och medborgarrättsaktivist

Bild: James E. Purdy, 1907

”

Det faktum att politisk frihet och demokrati först formulerades i västvärlden utesluter inte att de kan tillämpas universellt, och det går inte heller att hävda att de inte har uttryckts i andra sammanhang.

Anwar Ibrahim—malaysisk politiker och premiärminister

Bild: Government of Japan, 2024

Från församlingar till parlament

Demokratins historia består av en universell strävan efter inkludering, att frigöra den politiska makten från ett fåtal privilegierade och sprida den till en allt bredare bas. Denna utveckling har skett på olika sätt och i olika takt i olika kulturer, länder och regioner. Demokratiska framsteg har i regel varit svårvinna. På många håll pågår fortfarande hård kamp.

Under århundradenas lopp utvecklades rådgivande organ till tidiga parlament, vars samtycke monarkerna be-

hövde för beslut om skatter och krig. Ett av de första kända parlamenten av detta slag sammankallades 1188 av kungen av León i nordvästra delen av den iberiska halvön och samlade adelsmän, biskopar och rika medborgare. Ordet "parlament" härstammar från det gamla franska ordet "parler", som betyder "att tala", och användes första gången på 1200-talet för att beskriva sammankomster för diskussion eller debatt i det medeltida Europa. År 1688 hävdade det engelska parlamentet sin auktoritet över kronan och banade därmed väg för en av världens första konstitutionella monarkier.

”

Jag förstår demokrati som något som ger de svaga samma chans som de starka.

Mohandas K. Gandhi—indisk antikolonial självständighetskämpe och pacifist

Bild: Elliott & Fry, 1931

Bild: Shutterstock

Människor protesterar för medborgerliga rättigheter i New Delhi 2019 och håller upp ett plakat med B.R. Ambedkar, en av författarna till den indiska konstitutionen.

Moderna konstitutioner

En annan aspekt av denna utveckling var själva demokratiseringen av de tidiga parlamenten. Genom revolution och kamp har allmänna val, allmän rösträtt, representativ demokrati och grundläggande mänskliga rättigheter blivit etablerade i moderna konstitutioner.

USA:s konstitution från 1787 och den första franska republikens konstitution från 1793 är de tidigaste republikanska konstitutionerna i modern tid som innehåller folkvalda lagstiftande församlingar, även om rösträtten till en början i allmänhet var begränsad till välbeställda manliga väljare. I USA bestod slaveriet fram till 1865 och rasdiskriminering vid röstning fram till 1965. Rösträtt för kvinnor infördes 1919 i såväl USA som i Sverige.

Viktiga milstolpar i andra regioner inkluderar Liberia som blev den första afrikanska republiken 1847, den japanska Meiji-konstitutionen 1889, som etablerade den första konstitutionella monarkin i Asien, och den mexikanska konstitutionen 1917, som var den första som slog fast sociala rättigheter utöver medborgerliga och politiska rättigheter.

Avkoloniseringen innebar självständighet för många länder. Med sin konstitution från 1950 blev Indien världens största demokratiska stat, med ett officiellt förbud mot diskriminering på grundval av religion, ras, kast eller kön. Samtidigt har många nya nationer haft svårt att etablera en stabil demokrati. Arv av kolonialt förtryck, intern splittring och ständigt utländsk inblandning försvårar demokratiseringen.

”

Demokrati och mänskliga rättigheter kommer även i fortsättningen att vara universella värden som förenar människor, oavsett ras, religion eller kultur.

Tawakkol Karman—frihetskämpe från Jemen

Bild: Jindřich Nosek, 2019

Sydafrikas konstitution från 1994, som tillkom efter en era av apartheid, anses vara en av de mest progressiva i världen. Den var den första som uttryckligen förbjöd diskriminering på grund av sexuell läggning.

Federalism

Den representativa demokratin utvecklades för att underlätta styrningen av stora territorier och befolkningar. För att föra regeringen närmare folket och balansera makten har många länder antagit federala konstitutioner med subnationella provinser, regioner eller stater. USA var ett av de första av dessa länder, och följdes under 1800-talet av Mexiko, Schweiz, Argentina, Bolivia, Kanada och Brasilien. I dag är även Nigeria, Indien och Sydafrika viktiga federala stater.

3 Ett universellt värde

Världens länder har etablerat ett stort antal organisationer på internationell, regional och subregional nivå för att främja samarbete. Den universella acceptansen av demokrati framgår av de grundläggande dokumenten för många av dessa organisationer samt av de deklARATIONER och avtal som de har antagit, både historiskt och i dag.

Förenta Nationerna

Förenta Nationerna, som grundades 1945 efter andra världskriget, är världens främsta internationella organisation. Varje land är representerat i

FN:s generalförsamling. FN-stadgan, som i stort sett är oförändrad sedan den skapades, inleds med orden "Vi, de förenade nationernas folk", ett uttryck för att organisationens legitimitet grundar sig på folkets vilja.

Alla stater kan vara medlemmar i FN, oavsett vilken typ av regim de har. Icke desto mindre har världssamfundet genom FN kontinuerligt bekräftat att demokrati omfattar respekt för alla mänskliga rättigheter och grundläggande friheter, och att demokrati är ett universellt värde. I generalförsamlingen talar företrädare för länder från hela världen ofta

”

Jag tror starkt på demokrati som en lösning för arabvärlden.

Jamal Khashoggi—saudiarabisk journalist och demokratiaktivist

Bild: April Brady, 2018

om demokrati i positiva ordalag, och länder som tillhör den globala majoriteten är ofta tongivande i detta sammanhang.

I den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna, som utarbetades av experter från olika världsdelar och antogs av FN:s generalförsamling 1948, förklaras i artikel 21 att "var och en har rätt att delta i sitt lands styre, direkt eller genom fritt valda ombud" och att "folkets vilja ska utgöra grunden för regeringens auktoritet".

Den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, ett avtal som ratificerats av nittio procent av alla länder, innehåller liknande formuleringar. Dessa dokument är viktiga fundament för den universella rätten till demokrati.

Regionala block

Flera regionala organisationer uttrycker också ett starkt stöd för demokratin. I stadgan för de amerikanska staternas organisation (OAS) slås det till exempel fast att medlemsländerna ska utgå från representativ demokrati. Den interamerikanska demokrati- stadgan säger att "folken i Nord- och

Sydamerika har rätt till demokrati och deras regeringar har en skyldighet att främja och försvara den".

Den afrikanska stadgan om demokrati, val och samhällsstyrning betonar nödvändigheten av att hålla regelbundna, transparenta och trovärdiga val för att institutionalisera legitim auktoritet och stärka demokratin. Stadgan förpliktar de afrikanska staterna att följa "demokratins universella värden och principer".

I stadgan för de sydostasiatiska nationernas förbund ingår åtagandet att "ansluta sig till principerna om demokrati, rättsstaten och god sam-

”

Ett fullgott utövande av grundläggande friheter och mänskliga rättigheter - som är universella, odelbara och ömsesidigt beroende av varandra - kan endast ske inom demokratiska system.

FN:s kommission för mänskliga rättigheter

Bild: Studio Incendo, 2019

”

Vi längtar och törstar efter frihet, demokrati och rättsstatsprincipen precis som alla andra.

Joshua Wong—Demokratiaktivist från Hongkong

hällsstyrning, respekt för och skydd av de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna". Att stärka demokratin är ett av de uttalade målen.

I den demokratistadga som antogs av Sydasiatiska sammanslutningen för regionalt samarbete (SACR) anges att dess medlemsstater åtar sig att "främja demokrati på alla regeringsnivåer och i samhället i stort" och att "upprätthålla deltagardemokrati som kännetecknas av fria, rättvisa och trovärdiga val samt valda lagstiftande församlingar och lokala organ".

Att främja demokrati och mänskliga rättigheter är ett av huvudmålen för Europarådet, som grundades 1949. Europeiska unionen, som strävar efter en allt närmare integration av sina medlemmar, bygger i sin tur på värden som mänsklig värdighet, fri-

het, demokrati, jämlikhet, rättsstatsprincipen och respekt för de mänskliga rättigheterna. I EU-fördraget står det att unionen "ska bygga på representativ demokrati" och att medlemsländerna måste vara demokratiska.

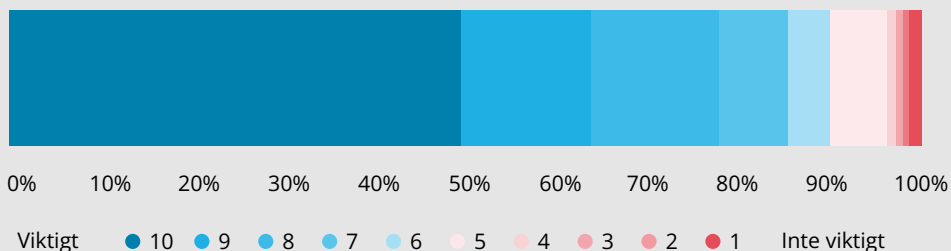
Folkligt stöd

Internationella undersökningar bekräftar konsekvent det folkliga stödet för demokrati. Stödet för demokrati som styrelseskick är utbrett och närmast universellt över hela världen.

World Values Survey är ett av världens viktigaste globala forskningsprojekt som sedan 1981 undersöker människors värderingar och övertygelser i nästan 100 länder. Nyligen bekräftade nästan 90 procent av de tillfrågade återigen att de tycker att demokrati är viktigt och nästan tre fjärdedelar av dem ansåg att det är mycket viktigt. Endast cirka tre procent instämde inte alls.

Experter som har analyserat dessa siffror understryker att människor stöder demokrati av olika skäl, men att kulturell bakgrund, ursprungsregion eller den politiska regim som de lever under inte är avgörande faktorer. Democracy Perception Index är en annan undersökning som sedan 2019 årligen mäter människors åsikter i över 50 länder. Under de senaste åren har cirka 85 procent av de tillfrågade i denna undersökning bekräftat att de anser att demokrati är viktigt. När undersökningen frågade om stöd för specifika demokratiska rättigheter, såsom yttrandefrihet, rättvisa val eller lika rättigheter, översteg stödet nittio procent.

De allra flesta tycker att demokrati är viktigt - i opinionsundersökningar som genomfördes i nästan 100 länder mellan 2005 och 2022 svarade i genomsnitt 90% att demokrati är viktigt på en skala från 10 till 1.

Källa: World Values Survey, Waves 5-7, 2023

Kampen för demokrati

Där det finns demokrati är det samtidigt många som inte är nöjda med hur den fungerar i praktiken, trots att de tror på dess ideal. Upplevelsen av demokratiska underskott och politiska systems misslyckande utgör en av de vanligaste utlösande faktorerna för folkliga protester runt om i världen.

I länder med auktoritärt styre är människor inte fria att uttrycka sina åsikter och riskerar allvarliga konsekvenser om de öppet kräver politiskt ansvarstagande och demokratiska förändringar. Men önskan om demokrati och frihet består. Trots allvarliga risker förekommer regelbundet omfattande protester på platser där det råder förtryck, som Algeriet, Bangladesh, Hongkong, Iran, Myanmar, Sudan och Venezuela på senare tid.

I början av 2010-talet svepte en våg av protester och uppror över arabvärlden. Medan vissa regimer kuvade missnöjet genom förtryck eller mindre reformer, störtades diktatorerna i Tunisien, Egypten och Libyen. Tu-

nisien övergick till demokrati, men denna utveckling upphörde efter ett decennium. I Egypten avsatte militären den första demokratiskt valda regeringen efter ett år och landet återgick till ett auktoritärt styre. I Libyen, Syrien och Jemen uppstod våldsamma konflikter, och Syriens regim startade ett brutalt krig mot sitt eget folk, vilket har orsakat utbredd lidande och förödelse.

Bild: Kambiz Foroohar, 2018

”

Vi kämpar inte bara för vårt eget folk. Vi kämpar för demokrati överallt.

Masih Alinejad—
frihetskämpe från Iran

4 Demokratins kännetecken

Det finns etablerade demokratiska principer och kännetecken som har tillämpats på många olika sätt. Dessa gemensamma egenskaper hos den moderna demokratin manifesteras inte bara i nationella konstitutioner över hela världen utan också i internationella deklARATIONER och avtal. En stats demokratiska karaktär kan bedömas utifrån hur väl dessa principer implementeras. Några av demokratins viktigaste kännetecken är folklig representation och deltagande, individuella fri- och rättigheter samt rättsstatsprincipen. Inom var och en av dessa egenskaper spelar maktdelning, ansvarsutkrävande och transparens en fundamental roll.

Demokrati är ett styrelseskick som bygger på **folkrepresentation** och **folkligt deltagande**, individens **fri- och rättigheter** samt **rättsstatens principer**.

Representation

Representation säkerställs genom periodiska allmänna val till en nationell lagstiftande församling och andra offentliga organ och av ämbeten på alla nivåer. Varje steg, från registrering av väljare till rösträkning, måste vara fritt från manipulation. Alla vuxna medborgare måste ha lika rätt att rösta och kandidera till olika ämbeten. Politiska partier måste kunna bildas och driva kampanjer fritt, så att väljarna erbjuds verkliga valmöjligheter. Ett starkt parlament och en politisk opposition är nödvändiga för att hålla regeringen i schack och för att utöva tillsyn. Fria och oberoende medier spelar en viktig roll för att medborgarna ska kunna hålla sig informerade och kunna ställa sina representanter och ämbetsmän till svars.

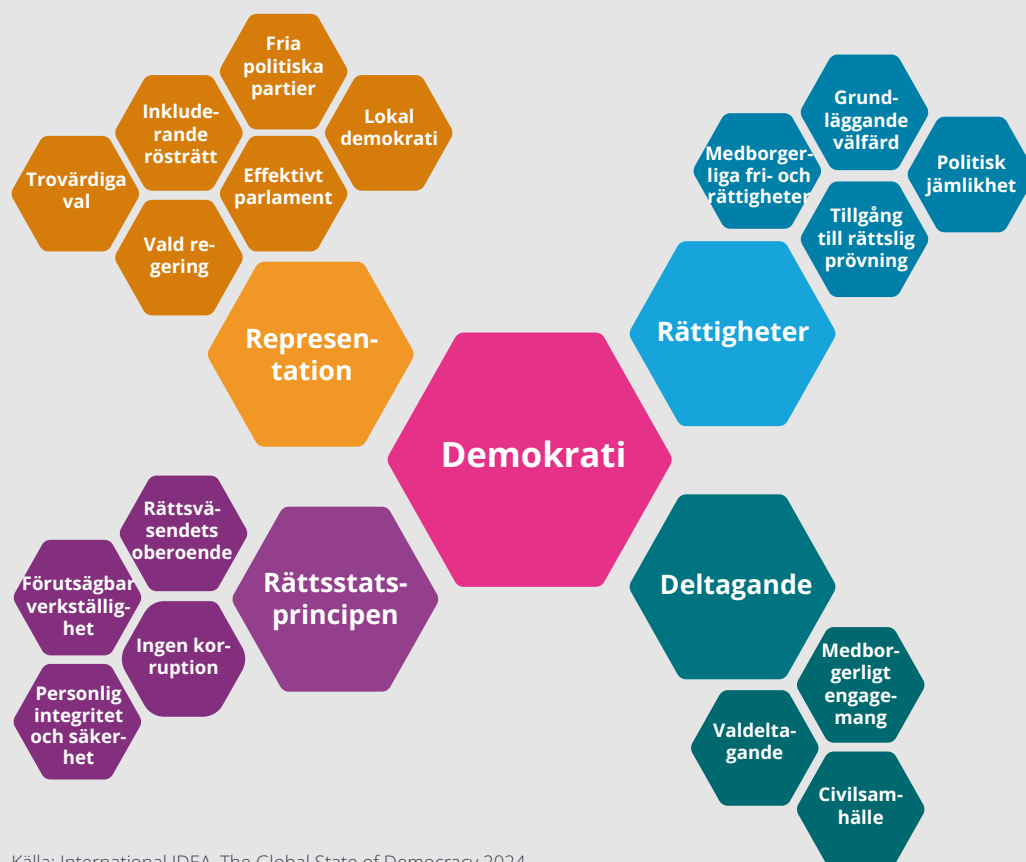
Deltagande

Möjligheten att delta i den politiska och offentliga sfären är avgörande för att säkerställa att folkvalda representanter och regeringar granskas av allmänheten. Det måste finnas en miljö som stöder medborgarna i att bilda oberoende civilsamhällesorganisationer, fackföreningar och andra grupper som driver sina intressen. God folkbildning är en hörnsten i ett aktivt medborgarengagemang.

Rättigheter och friheter

Att garantera individens fri- och rättigheter är en central del av demokratin. Grundläggande för en fungerande demokrati är rösträtten samt mötes-, förenings-, yttrande- och pressfriheten. Andra viktiga rättigheter är rättssäkerhet, rörelsefrihet, personlig integritet och säkerhet.

Demokratis kategorier och faktorer - Var och en av demokratis fyra huvudkategorier bygger på ytterligare faktorer.

Källa: International IDEA, The Global State of Democracy 2024.
Återges med tillstånd av International IDEA. © International Institute for Democracy and Electoral Assistance

Majoritetsstyre i en demokrati förutsätter skydd av minoriteters rättigheter, till exempel religionsfrihet, etnisk, kulturell, språklig eller sexuell identitet, samt lika skydd eller icke-diskriminering. Detta omfattar även krav på kvalificerad majoritet för att kunna genomföra grundlagsändringar. Att säkerställa ekonomiska och sociala rättigheter samt tillgång till grundläggande välfärd är synnerligen viktigt för att underlätta medborgarnas deltagande i det politiska livet.

Rättsstatsprincipen

Demokratin måste säkerställa rättsstatsprincipen, vars mest grundläggande kännetecken är ett tillgängligt, effektivt och oberoende rättsväsende som enskilda kan vända sig till för att få sina rättigheter skyddade. Den offentliga förvaltningen måste fungera opartiskt, förutsägbart och transparent, under rättsväsendets juridiska tillsyn. Lagen måste tillämpas lika för alla, och ingen får åtnjuta strafffrihet, särskilt inte i fall av missbruk av offentliga ämbeten.

5 Utmaningar

Som teoretiskt begrepp och politisk realitet har demokratin visat sig vara motståndskraftig och anpassningsbar. Samtidigt behöver demokratin ständig vaksamhet för att skydda sig mot en rad olika utmaningar beroende på land, tidsperiod och sammanhang. Här följer några av de vanligaste utmaningarna.

Populism

Ett ständigt hot mot demokratin är populism i nationalistiska, auktoritära, religiösa, etniska eller andra former. Populister hävdar att samhällsproblemen skulle lösas om man bara genomförde den påstådda "sanna folkviljan", som sägs hindras av eliter, minoriteter och andra grupper.

Populismen utnyttjar det glapp som finns i alla demokratiska system mellan det enkla löftet om folkmacht och det svåra förverkligandet av densamma. En enhetlig "sann folkvilja" är en myt som bara existerar i den populistiska fantasin. Demokratins uppgift är att nå kompromisser som tillfredsställer olika samhälleliga och politiska intressen så gott det går.

”

Populistisk mobilisering följer demokratin som en skugga.

Margaret Canovan—
Engelsk politisk teoretiker

Endast sällan kan en viss intressegrupp uppnå fullständig tillfredsställelse.

Polarisering och extremism

En ovilja eller oförmåga hos politiska eller samhälleliga krafter att nå kompromisser underblåser polarisering och urholkar på sikt det demokratiska samhällets struktur. En vilja att kompromisslöst påtvinga andra sin vilja är ett kännetecken för extremism, vilket är ett av de främsta hindren och hoten mot demokratin. Dess värsta uttryck är politiskt våld och terrorism. Nationella säkerhetsintressen kan i sin tur användas för att motivera begränsningar och förnekande av demokratiska rättigheter. Medborgarutbildning som främjar kritiskt tänkande, empati och mediekompetens anses vara en viktig förebyggande åtgärd för att motverka polarisering och extremism.

Korruption

Korruption och otillbörlig påverkan är ständiga hot som försvagar demokratin. När företrädare för det offentliga prioriterar privata intressen framför det allmännas bästa genom mutor, vänskapskorruption eller ljusskygg

”

Yttrandefriheten - i synnerhet pressfriheten - garanterar folkligt deltagande i regeringens beslut och åtgärder, och folkligt deltagande är kärnan i vår demokrati.

Corazon Aquino—Politiker och president i Filippinerna

Bild: Gerald B. Johnson, 1986

lobbyverksamhet försvagas de statliga institutionerna. Effektiva kontrollmekanismer, inklusive åtgärder mot korruption, är av största vikt.

Propaganda och desinformation

Propaganda och desinformation har alltid använts för att manipulera och styra den allmänna opinionen. Samtidigt som internet och sociala medier kan underlätta demokratisk debatt, opposition och motstånd, kan de också användas som förstärkare för

populistiska, extremistiska och auktoritära krafter. Problemet kommer att förvärras i takt med att artificiell intelligens utvecklas, till exempel genom att "deep fakes" av bilder och videor möjliggörs. De mest repressiva auktoritära regimerna har tagit kontroll över internet i sina länder och censurerar all tillgänglig information. Missbruk av statliga resurser för att stödja politiska kampanjer, inklusive oproportionerlig och propagandistisk användning av regeringskontrollerade medier, är en vanlig taktik bland auktoritära ledare.

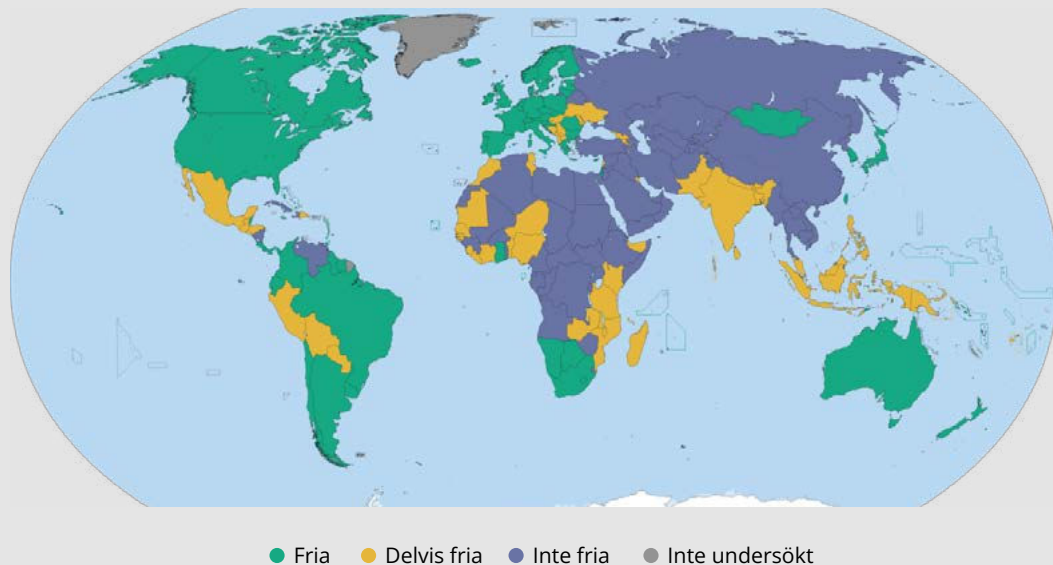
”

Demokrati är inte ett mål som kan uppnås för att sedan gå vidare till andra mål. Demokratin är ett tillstånd som bara kan upprätthållas om varje medborgare ständigt försvarar den.

Rigoberta Menchú—Guatemalansk människorättsaktivist

Bild: Corte IDH, 2018

Frihet i världen - Enligt Freedom House Foundation i Washington D.C. var cirka en tredjedel av världens länder år 2024 inte fria och nästan ytterligare en tredjedel var endast delvis fria. Fyrtio procent ansågs vara fria vid den tiden.

Källa: Freedom in the World 2024

”

Hörnstenarna för frihet, demokrati och hållbar mänsklig utveckling vilar på utbildning

Kofi Annan—Ghanansk diplomat och FN:s generalsekreterare

Bild: US Mission in Geneva, 2012

Auktoritära regimer

De auktoritära regimernas makt utmanas av demokratins fördelar, och de försöker därför manipulera och försvaga allmänhetens förståelse för demokratins principer och attraktionskraft. Framför allt försöker de så tvivel om demokratins universella värde och genomförbarhet, ifrågasätta dess förmåga att tillgodosätta människors behov och hävda att demokratiska samhällen är instabila till sin natur, särskilt på grund av konkurrensen mellan olika partier. Otaliga studier behandlar dessa och andra frågor och visar att demokratier överlag levererar bättre i många avseenden. Men det avgörande är att människor, om de får välja fritt, helt enkelt inte vill leva under förtryck.

I Hongkong den 4 juni 2014 deltog tusentals människor i manifestationen på 25-årsdagen av händelserna på Himmelska fridens torg. 1989 krossade det kinesiska kommunistpartiet med dödligt våld de prodemokratiska protesterna i hela landet. Vid det här laget har man också tagit kontroll över Hongkong.

Bild: Shutterstock

För att kväsa utmaningarna mot den egna makten förtrycker auktoritära regimer inte bara sitt eget folk, de samarbetar också för att stödja varandra och destabilisera demokratin där den finns. Rysslands aggressionskrig mot Ukraina, dess inblandning i andra länder i och utanför närområdet samt Kinas pågående militära hot mot Taiwan är tydliga exempel som har tvingat upp geopolitiska frågor på dagordningen för demokratiförsvare. Det är avgörande att demokratier arbetar nära varandra och stöder demokratirörelser och frihetskämpar i hela världen.

”

Demokrati behöver stöd och det bästa stödet för demokratin kommer från andra demokratier.

Benazir Bhutto—Pakistansk politiker och premiärminister

Bild: IFaqeer/Wikimedia, 2004

Utbildning är en grundläggande kollektiv nyttighet.

Toleransens gränser

Alla demokratiska samhällen ställs inför frågan om var toleransens gränser går. Människor och grupper måste ha frihet att organisera sig och uttrycka sina åsikter. Men i vilken utsträckning bör man tolerera falska nyheter, hatpropaganda eller extremistisk retorik, särskilt när demokratin i sig ifrågasätts eller är under direkt attack? Interventioner kan vara nödvändiga, men de kräver en hårfin balans. Om de inte hanteras varsamt kan de i sig själva bli ett hot mot demokratin.

”

Om vi vill ha ett tolerant samhälle måste vi vara intoleranta mot intolerans.

Karl Popper—Österrikisk-brit-tisk filosof

Bild: Lucinda Douglas-Menzies, 1990

Tillhandahållande av allmän välfärd

Genom att tillhandahålla kollektiva nyttigheter och välfärdstjänster, såsom säkerhet, utbildning, hälso- och sjukvård, sociala tjänster och infrastruktur, säkerställs utveckling, livskvalitet och lika möjligheter. När regeringar levererar dessa tjänster bygger de upp förtroende och legitimitet, vilket bidrar till en solid grund för ett demokratiskt styre. De länder i världen som befinner sig i ett skört tillstånd och har svårt att tillhandahålla grundläggande välfärd står inför de största utmaningarna när det gäller att utveckla och upprätthålla demokratin.

En rättvis fördelning av välfärdstjänster minskar spänningarna i samhället och bidrar till ökad politisk stabilitet.

Länder är nära sammanlänkade.

Negativ socioekonomisk utveckling och ineffektivt tillhandahållande av kollektiva nyttigheter är faktorer som kan bidra till demokratis tillbakagång.

Ömsesidigt beroende

Det ömsesidiga beroendet mellan nationer är starkt, såväl mellan grannländer som regionalt och globalt. Det spänner över sektorer som handel, kapital, tjänster, tillverkning, forskning, teknik, kommunikation och information samt frågor som mat, vatten, hälsa, resurser, säkerhet, migration, brottslighet och utveckling. Få samhällsfrågor lämnas opåverkade av gränsöverskridande faktorer. Klimatförändringarna är ett viktigt exempel. Koldioxidutsläpp påverkar alla.

Bild: DWB, 2008

”

Vi måste främja en demokratisering av globaliseringen, innan globaliseringen förstör grunderna för nationell och internationell demokrati.

Boutros Boutros-Ghali—
Egyptisk politiker och FN:s generalsekreterare

Det ömsesidiga beroendet begränsar de nationella regeringarnas och lagstiftande församlingarnas förmåga att hantera många frågor på egen hand och kan påverka deras förmåga att tillhandahålla allmän välfärd. Detta undergräver deras trovärdighet. Internationellt samarbete är ofta nödvändigt. Men det är mycket svårt att uppnå effektiva regleringar och åtgärder när samarbetet begränsas av normer som suveränitet, konsensus och frivillighet. Vad som är ännu viktigare ur demokratisk synvinkel är att det saknas ordentlig folklig representation på global nivå, inklusive demokratiska möjligheter för deltagande och ansvarighet i internationella överläggningar och beslutsfattande.

6 Den demokratiska agendan

För att utveckla demokratin krävs parallella insatser på flera fronter. Att övervinna auktoritära regimer och uppnå demokratiska styrelseskick i alla länder är väsentligt. Där demokrati redan existerar måste dess kvalitet fördjupas. Slutligen är det av avgörande betydelse att utvidga demokratin till den globala nivån.

Att utveckla och upprätthålla demokratin

Det politiska landskapet varierar: vissa länder har sedan länge etablerade demokratiska system, andra arbetar för en mer stabil demokrati eller för en demokratisk övergång. Många står fortfarande inför auktoritärt styre el-

ler till och med ren diktatur. Även om takten och vägen till demokratisering varierar måste auktoritära regeringar övervinnas överallt så att alla människor på planeten kan åtnjuta grundläggande friheter och mänskliga rättigheter. Länder på väg mot demokrati måste få bästa möjliga stöd och det auktoritära inflytandet måste begränsas. Oavsett om det handlar om framväxande eller etablerade demokratier krävs kontinuerliga insatser för att ta itu med demokratiska utmaningar, upprätthålla motståndskraftiga institutioner och förhindra bakslag.

Bild: Alessandro Carvalho, 2013

”

Demokrati handlar inte bara om att ha en röst. Den innebär att stärka varje medborgares möjlighet och förmåga att delta i de samtal som är en del av samhällslivet.

Fernando Cardoso—Brasiliansk sociolog, politiker och president

Fördjupning av demokratin

För att upprätthålla och stärka demokratin krävs ett ständigt nytänkande kring hur den kan utvecklas. Som ett komplement till representation anses det allmänt viktigt att skapa fler möjligheter till demokratiskt deltagande. Medborgarnas direkta deltagande i beslutsfattandet är en nyckelkomponent i denna strategi. Forskare har dokumenterat över 2000 mekanismer som tjänar detta syfte i mer än 100 länder på nationell, provinsiell och lokal nivå. Schweiz är känt för sin långvariga tradition av direktdemokrati.

Ytterligare innovationer som främjar medborgarnas överläggningar och

deltagande praktiseras eller testas i alla regioner i världen. Till exempel finns det i byar på landsbygden i Indien så kallade Gram Sabha, byparlament som består av alla registrerade väljare och som har befogenhet att fatta viktiga beslut. I bland annat Irland och Australien har nationella medborgarförsamlingar tillämpats för att ge rekommendationer i kontroversiella frågor, vilket har bidragit till att överbrygga polarisering. Brasilien var pionjärer när det gäller deltagande i budgetarbetet, vilket gör det möjligt för medborgarna att direkt påverka de offentliga utgifterna. I Malawi har lokala medborgarjuryer testats. En annan metod, som länge använts i USA och som övervägs på andra håll, är att låta väljarna delta i valet av partikandidater genom primärval. Deltagande i politiska partier mer generellt och deras interna demokratiska process är viktiga frågor att titta på. Att fördjupa demokratin på dessa och andra sätt på alla nivåer, bland annat genom digital teknik, är en viktig uppgift nu och

i framtiden. Det bidrar också till att stärka den medborgerliga bildningen.

Globalisering av demokratin

Det ömsesidiga beroendet mellan alla folk blir allt mer påtagligt samtidigt som de existentiella hoten mot mänskligheten och planeten ökar. Det är därför nödvändigt att demokratin implementeras på global nivå. Även om alla länder vore demokratier skulle det fortfarande finnas behov av internationell samordning och globala beslut. För att globala institutioner ska kunna bidra till att tillhandahålla kollektiva nyttigheter och välfärd på ett effektivt sätt måste de demokratiseras så att de får tillräcklig legitimitet. Detta innebär att man måste frånga den traditionella men föråldrade uppfattningen att internationella frågor främst är en angelägenhet för regeringar, den verkställande makten. Medborgare, valda representanter, det civila samhället och andra intressenter måste inklu-

”

Föreanta nationerna bör omvandlas från en stor samslutning av regeringar, diplomater och tjänstemän till en gemensam institution för alla invånare på denna planet.

Václav Havel—Dissident, författare och Tjeckiens förste president

Bild: John Mathew Smith

deras i internationella överläggningar och beslutsfattande.

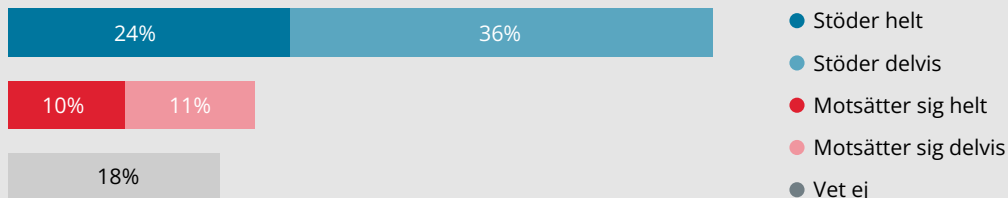
Det finns redan ett stort antal internationella parlamentariska organ som representerar ett bredare politiskt spektrum från sina medlemsländer. Det direktvalda Europaparlamentet, som stiftar bindande lagar tillsammans med Europeiska unionens råd, är det mest utvecklade av dessa. Inrättandet av en parlamentarisk församling inom FN skulle innebära ett avgörande steg för att öppna världsorganisationen för en mångfald av politiska röster bortom regeringsdiplomater. En sådan representativ församling kan bidra till att stärka demokratin inte bara i FN utan också i dess medlemsländer. En annan ut-

veckling är den ökande närvaron och relevansen av grupper i civilsamhället på internationell nivå under de senaste decennierna. För att demokratin ska fördjupas såväl som globaliseras behövs dels ett robust globalt utrymme för det civila samhället och dels möjligheter för vanliga medborgare att delta i den globala styrningen.

En global konstitution

Om vi blickar längre in i framtiden kommer en avgörande milstolpe i den demokratiska utvecklingen att vara inrättandet av ett globalt medborgarskap och ett globalt parlament genom en global konstitution. En sådan konstitution skulle kunna komma till stånd genom en överenskommelse mellan världens folk och nationer, som förenar sin suveränitet i globala frågor, för att inrätta en ny universell världsorganisation som genomför och skyddar demokratin på global nivå och hanterar globala utmaningar. Nationer skulle fortsätta att existera. Baserat på den federalistiska subsidiaritetsprincipen skulle beslutsrätten fördelas mellan olika politiska nivåer. Beslut ska enligt denna princip fattas på lägsta möjliga nivå och endast på högre nivåer när det är nödvändigt för att hantera gemensamma angelägenheter mer effektivt. Enligt Democracy Without Borders bör den globala organisationen ha auktoritet över frågor av globalt intresse för mänsklighetens bästa och livet på jorden. Samtidigt kan länder besluta att omfördela nationella befogenheter till regionala och lokala myndigheter. Människor ligger före sina regeringar. Undersökningar visar konsekvent att de inte bara kräver demokrati, utan också stöder idén om global demokrati.

De flesta stöder ett världsparlament—I en opinionsundersökning som genomfördes 2023 i 15 länder och i alla världsregioner ställdes frågan om respondenterna skulle stödja eller motsätta sig ett världsparlament. I genomsnitt var 60% för jämfört med 21% som inte var det.

Källa: FES Global Census, 2023

7 Våra kampanjer

Tillsammans med många olika partners driver Democracy Without Borders kampanjer för att främja global demokrati, globalt medborgarskap och global styrning. Vi samordnar en kampanj för att skapa en parlamentarisk församling inom FN som kan representera världens folk. Vi förespråkar ett världsmedborgarinitiativ som gör det möjligt för människor att lägga fram förslag till FN och vi stöder insatser för globala medborgarförsamlingar som involverar vanliga människor i överläggningar om globala frågor. Vi verkar för att FN utser en särskild rapportör för demokrati som ska identifiera demokratiska utmaningar och goda exempel i världens länder. Våra kampanjer har fått stöd av hundratals grupper i det civila samhället och över tusen valda representanter från hela världen.

**DEMOCRACY
WITHOUT
BORDERS**

Denna broschyr förklarar vad demokrati är, hur den har utvecklats över tid och vilka utmaningar den står inför.

Läs mer på
demokratiutangranser.org

Innehåll

1	Inledning	1
2	En kortfattad historik	3
3	Ett universellt värde	7
4	Demokratins kännetecken	11
5	Utmaningar	13
6	Den demokratiska agendan	19
7	Våra kampanjer	22

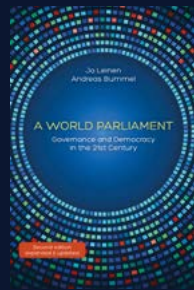
Läs mer om oss

Böcker

Demokrati: en liten bok om en stor sak, Sofia Näsström - lättillgänglig och koncis introduktion till demokratibegreppet

Därför demokrati: om kunskapen och folkstyret, Åsa Wikforss - diskuterar demokratins fördelar och vikten av kunskap

Autokrati AB: diktatorerna som vill styra världen, Anne Applebaum - beskriver hur autokratier samarbetar

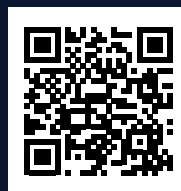

A World Parliament: Governance and Democracy in the 21st Century, Jo Leinen och Andreas Bummel - beskriver hur global demokrati kan implementeras

Ledande analys

- V-Dem-institutet—v-dem.net
- International IDEA—idea.int
- Freedom House—freedomhouse.org
- Journal of Democracy—journalofdemocracy.org

Håll dig uppdaterad

Prenumerera på vårt nyhetsbrev